

Prov 5 – 2024

Löpeld

En provning med Kopparpannans Whiskyklubb

Rökig whisky och fenoler

Fenoler är ett samlingsnamn för aromatiska kolföreningar bestående av en eller flera bensenringar bunden till en eller flera hydroxylgrupper. Kemiskt kan fenol användas för hudblekning, hårblekning samt för balsamering av vävnader. Till det sistnämnda används dock oftast formaldehyd, eftersom fenol tenderar att ge vävnader en obehagligt blek eller vit ton.

I whisky mäts fenoler i ppm – parts per million eller miljondelar. Om en whisky innehåller 40 ppm, så är det alltså 0,004% fenoler av volymen.

När man talar om fenoler i en whisky rör det sig oftast om fenol, kresol och xylanol. Även guaiacol är viktigt för smaken. Fenol som är den enklaste av dem är faktiskt frätande och giftig, en dödlig dos är runt 15 g. Med tanke på ovan så blir det ett antal flaskor.

Om vi leker med tanken att vi har ett destillat med 40ppm enbart fenol i flaskan och att 1 l sprit är lika med 1 kg. Alkoholhalten är 50% och vi vet att alkohol väger 789 g/l. Då skulle det innebära ca 598 flaskor á 70 cl för att komma upp i 15 g fenoler.

Uträkning: Vatten $50\% \times 0,7 \text{ l} \times 1000 \text{ g/l} = 350 \text{ g}$ Alkohol $50\% \times 0,7 \text{ l} \times 789 \text{ g/l} = 276,5 \text{ g}$ Fenoler $40 \text{ ppm} \times (350 + 276,5) / 100 = 0,02506 \text{ g fenoler / flaska}$ $15 \text{ g} / 0,02506 \text{ g} = 598,56 \text{ flaskor}$.

Faktorer som påverkar en whiskys ppm är bl.a. hur hårt och med vad malten som används röks. Vanligen används torv av olika typer, men även annat förekommer som ni vet.

Det finns inget likhetstecken mellan ppm i den rökta malten och den ppm som faktiskt finns i flaskan, den är alltid lägre. Trots detta är det nästan alltid ppm i malten man pratar om. Ett exempel på hur mycket det kan skilja är Ardbeg 10 vars malt sedan 1998 röks till ca 55 ppm (Innan 1998 runt 30 ppm), i det färdiga destillatet är det ca 23 ppm, inte ens hälften alltså.

Hur mycket ppm man får med i slutprodukten beror på flera saker, exempelvis destillationspannans utformning, hur mycket reflux som sker, lutning på line arm etc. Hur man väljer att "skära" det färdiga destillatet och hur mycket man späder ner det innan påverkar så klart också.

Vid destilleringen kommer ju först lättflyktiga föreningar och sedan tyngre, däribland fenoler. Det absolut första som kommer ur spritpannan är förspriten (foreshot), efter det kommer huvudet (head) och sedan hjärtat (heart), det man vill behålla. Ju längre hjärtat är påverkar alltså halten av ppm i det färdiga destillatet. Efter hjärtat kommer svansen (tail eller feints). Förspriten, huvudet och svansen samlas normalt upp, blandas med nya low wines och destilleras på nytt.

Ppm är dock inget vidare bra mått på hur rökig en whisky upplevs. Om vi tar exemplet Ardbeg 10 igen vars malt röks till runt 55 ppm och jämför den med Laphroaig 10 som röks till runt 40 ppm så tycker många att Laphroaig 10 är den rökigare av dem, trots den lägre ppm halten, pga dennes tjärsmaker som ofta misstas för rökighet.

Det är inte bara fenoler som gör att vi upplever en whisky som rökig. Whisky med sälta och jodtoner brukar också upplevas som rökigare. Sältan är ett mysterium i sig eftersom den uppmätbara halten av salt i whisky inte överstiger vad som kan uppfattas av en människas smaklökar, men lika fullt tycker vi oss uppleva sälta. Sammantaget kan man säga att det finns många föreningar i malten som bidrar till den slutliga upplevelsen av rökighet.

En annan sak som påverkar en whiskys fenolhalt och upplevd rökighet är lagringstid. Fenoler mm bryts helt enkelt ner med tiden, bl.a. pga oxidation, vilket faktiskt även sker även i en öppen flask. Därför har en välagrad äldre whisky eller en ung whisky som varit öppen en längre tid en lägre fenolhalt än en nyöppnad ung whisky av samma destillat.

Presentation av provningen

Under denna provning kommer vi att avnjuta fyra olika whisky av den lite rökigare sorten. Vi tror inte de kommer att vara helt okända för någon av er, men kanske kan det bli lite lurigt ändå.

Som vanligt hoppas vi att alla hittar någon man gillar och att man känner att det var värt några timmar denna lördagseftermiddag.

Samtliga whiskys som provas idag, utom whisky #4 fanns fortfarande att få tag på igår. Endast 30 flaskor kom till Sverige av Whisky #4

Presentation av det vi provat sker en i taget efter betygssättning.

Det var allt vi tänkte säga innan provningen.

Nu kör vi igång, Sláinte!

Whisky #1 – Port Askaig 17 YO Limited Edition 2023

Nr på systembolaget: 85930 (beställningsvara från leverantör)

Ålder: 17 YO

Område: Islay

Alkoholhalt: 50,5%

Pris: 1 629 SEK

Volym: 700 ml

Beskrivning enligt dem själva

Doft: En charkbräda med melon, skinka och vindruvor tillsammans med bålrik och citrus zest.

Smak: Gommen fylls av tät rök och mineraler som samsas med hallonblad och choklad och kulminerar i röda frukter.

Eftersmak: Lång eftersmak med medicinsk rök och till sist en örtighet.

Kuriosa

En årlig release av en åldersbestämd begränsad upplaga. 2023 versionen är 17 år och har lagrats på 29 amerikanska ekfat, speciellt utvalda för sin kvalitet och ålder. Dessa har sedan blandats och buteljerats vid 50.5% abv för den bästa smakupplevelsen enligt dem själva. På etiketten står det ”Gentle, Floral and Untainted”

Varje årlig begränsad upplaga består av ca 9000 flaskor, inte jättebegränsad kanske men det finns en gräns.

Whiskyn är självklart varken kylfiltrerad eller färgad.

Vilket destilleri som bidragit till denna whisky är okänt, den ledtråd som finns är att det ligger vid Islays norra kust, vilket gör att Bunnahabhain och Caol Ila är ”misstänkta”. Ardnahoe ligger också i krokarna, men har ingen 17 årig whisky då det startade så sent som 2019.

Lite skoj om Port Askaig

- Port Askaig är en liten by på Islays nordöstra kust med en hamn som ofta kallas porten till Islay.
- Port Askaig Islay Single Malt Whisky skapades 2009 av de oberoende buteljerarna Elixir Distillers (ger även ut Elements of Islay, Single Malts of Scotland m.fl.). I Sverige marknadsförs Port Askaig av Jolly Good Brands.
- Till Port Askaigs buteljeringar använder man fat som, enligt dem själva, minutiöst övervakats under lagringstiden av Master Blender, Oliver Chilton, som även blandar ihop dem.
- Man använder fat från olika destillerier på Islay, men då buteljeringarna är Single Malt så är det så klart bara whisky från ett destilleri i en och samma buteljering.
- Det finns tre varianter i Port Askaigs "core range", 8 YO, Cask Strength Small Batch och Limited Edition. Av dessa är det endast 8 YO som just nu görs enligt "samma recept" varje gång.
- Elixir Distillers äger sedan 2022 Tormore Distillery i Speyside och håller på att bygga ett nytt destilleri på Islay, Port-n-truan Distillery, nära byn Port Ellen. De skulle börjat destillera 2024, men deras byggherre ISG har hamnat på obestånd och starten har skjutits fram.

Whisky #2 – Laphroaig The Cask Lore

Nr på systembolaget: 40821

Ålder: NAS

Område: Islay

Alkoholhalt: 48%

Pris: 999 SEK

Volym: 700 ml

Beskrivning enligt dem själva

Doft: Pigg torvrök och havsmineraler med en hint av aska och choklad.

Smak: Livlig med inslag av bitter choklad, aska och ett kryddigt chilibett.

Eftersmak: Kort, torr finish med en kvardröjande sötma.

Kuriosa

Lore är en komplex blandning av whisky som lagrats mellan sju och tjuogoett år.

Faten som använts är av typerna ex-Bourbon, Europeisk färsk ek och Oloroso sherry barrels, tillsammans med quarter casks.

Ordet Lore betyder samlad kunskap.

Lite skoj om Laphroaig

- Det står fortfarande “Distilled and bottled in Scotland by D. Johnston & Co.” på samtliga Laphroaig flaskor. Det är bolaget som startades av bröderna Donald och Alexander Johnston för att sälja Laphroaig.
- Bröderna Johnston arrenderade först 1000 tunnland mark för att föda upp boskap. Som mat till boskapen under vintern odlades korn och vad gör man med korn som är över när vintern är slut? Svaret blev whisky. I slutet av 1815 var whisky verksamheten mer lönsam än boskapsuppfödning och Laphroaig föddes officiellt.
- Vattnet tas än idag från den mjuka och torviga vattenkällan Kilbride Stream. En vattenkälla som det bråkades om en hel del genom åren med främst Mackie & Co, ett företag i blended industrin. 1907 försökte Peter Mackie sabotera för Laphroaig genom att dämna upp vattenkällan med stenar så att vattnet inte nådde fram. Efter en snabb rättslig dom tvingades dock Peter Mackie att återställa flödet igen.
- Peter Mackie försökte efter det kopiera Laphroaigs destillationshus och lockade till och med över en av deras viktigaste nyckelpersoner till sig. Trots det och att man använde samma vattenkälla, likadana pannor etc blev resultatet inget som liknade Laphroaig. Den enda som var förvånad över det var Peter Mackie.
- 1994 besökte Storbritanniens nuvarande kung, då som HRH Prince Charles destilleriet och tilldelade dem sitt kungliga bemyndigande (Royal Order). Det är fortfarande det enda skotska destilleriet som har denna utmärkelse.
- 2022 tog Barry MacAffer över rodret efter John Campbell, den som varit destillerichef längst hittills, 16 år. Barry är precis som John född på Islay och har levt nära destilleriet hela sitt liv.

Whisky #3 – Kilkerran Heavily Peated Batch 10

Nr på systembolaget: 84109

Ålder: NAS

Område: Campbeltown

Alkoholhalt: 57,8%

Pris: 799 SEK

Volym: 700 ml

Officiella smaknoter

Doft: En söt inledning, där finns florsocker, creme brulee och vaniljsås.

Smak: Torvröken är mjuk och söt, med toner av rostad marshmallows, typiska för denna serie. Det finns även inslag av krusbär och parmaviol (tydligen en brittisk violsmaksatt hård karamell tillverkad av Swizzels Matlow i Derbyshire).

Eftersmak: En kvardröjande sötma i samklang med fruktkött från apelsin.

Kuriosa

Två gånger om året släpps Heavily Peated versionen av Kilkerran, ett avsteg från det normalt lätt torvrökta destillatet. Vilken fenolhalt ligger det handlar om är lite oklart, vissa påstår runt 45ppm andra över 80ppm

Även om det varierar något lagras whiskyn på övervägande ex bourbon fat, men där finns även mindre inslag av sherry. I just denna batch är förhållandet 90% bourbon och 10% sherry.

Självklat är whiskyn är varken kylfiltrerad eller färgad.

Lite skoj om Glengyle Distillery

- Destilleriet Glengyle Distillery startades 1872 av William Mitchell, vars far Archibald byggde Springbank. Tyvärr tvingades man stänga destilleriet våren 1925.
- Innan dess ägde William Mitchell, tillsammans med sin bror John, Springbank som de ärvt av sin far. Men efter ett gräl med John (tydligen om får) valde William att slå sig ihop med sina andra bröder på Reichlathan distillery innan han valde att gå sin egen väg.
- I november 2000 köpte nuvarande ägarna till Springbank, genom bolaget Mitchell's Glengyle Ltd, de kvarvarande byggnaderna. Dock fanns ingen utrustning kvar, så allt från malkvarn till mäsktunnor, jäskärl och pannor med tillhörande utrustning fick installeras på nytt. Det betyder inte att allt var nytt, tvärt om kom det mesta från andra destillerier som upphört eller dragit ner på sin produktion.
- Den 7 mars 2004 började äntligen spriten åter att flöda på destilleriet och den första buteljen Kilkerran nådde butikshyllorna 2009.
- Då namnet Glengyle redan var upptaget så valde man ett namn på whiskyn som speglar tradition. Kilkerran kommer från "Ceann Loch Cille Chiarain", namnet på den första bosättningen som låg där Campeltown ligger idag.

Whisky #4 – Meikle Toir The Turbo 2024

Nr på systembolaget: 53479 (denna batch tyvärr slut)

Ålder: 5 yo

Område: Speyside

Alkoholhalt: 50%

Pris: 948 SEK

Volym: 700 ml

Officiella smaknoter

Doft: Rökt blodapelsin, kanelkrydda och manukahonung (en honung som tas från bin som samlar nektar från manukatrådets blommor på nya Zeeland), med toner av smakrik mörk choklad och rostade hasselnötter.

Smak: Slitet läder, bakkryddor och cigarrlåda, följt av honung, hasselnötter och torkade röda bär, med bränt apelsinskal och salt kola.

Eftersmak: Lång

Kuriosa

Whiskyn destilleras på the GlenAllachie och marknadsförs i Sverige av Selected Malts.

Whiskyn i 2024 års release får vi en kombination av whisky som lagrats på fem amerikanska fat av Amerikansk färsk-ek och 4 Oloroso hogsheads.

För att skapa denna whisky plockar man ut den delen av spritsnittet som innehåller den högsta fenolhalten som de valt att kalla "The Turbo spirit". Detta gör att man får en kraftigt förstärkt rökigt destillat som sedan lagras separat från övrig sprit.

Fenolhalten påstås vara 70ppm i flaskan. Whiskyn är inte kylfiltrerad eller färgad.

Lite skoj om Meikle Tòir

- Meikle Tòir betyder "big pursuit" som man kanske skulle kunna översätta till "strävan" i den här kontexten.
- Meikle Tòir tas fram under ledning av Billy Walker, en rutinerad herre som inledde sin whisky karriär på Ballentines och har nu varit i branchen över 50 år. 2017 köpte han tillsammans med Trisha Savage och Graham Stevenson The GlenAllachie.
- Årsproduktionen för "small batch releases" är 100 000 liter "new-make". Small Batch releaserna är "The Original", "The Sherry One", "The Chinquapin One" och "The Turbo". Den sistnämnda har högst fenolhalt med sina 70 ppm, övriga ligger på runt 35 ppm
- För rökning av malten används fastlandstorv från St. Fergus, den påstås ge en lite sötare, ekigare rökstil då den skapats genom förmultnelse av träd, snarare än blommor, sjögräs och annan vegetation.
- Jästiden som tillämpas är lång runt 160 timmar. Det ger en djärv, fruktig sprit med komplexa estrar.
- Deras filosofi är Ärlighet, Integritet och Ålderns viktighet. Med **ärlighet** menar man värderar transparens och delar med sig om vad som finns varje flaska ex. ålder, vilka fat som använts och ppm halt. Med **Integritet** menar man att man väljer att presentera all whisky i sin renaste form, ofärgad, ofiltrerad och med en hög alkoholhalt. Slutligen **Ålderns viktighet**. I och med att en rökig whiskys karaktär blir mer subtil ju äldre den blir så buteljeras kärnan i Meikle Tòir sortimentet vid 5 års ålder för att bibehålla en så kraftig torvrök som möjligt.

Tack för denna gång!

Nästa provning som även är årsmöte går av stapeln 2025-02-01.

Provningsledare, local etc är just nu lite oklart, men jag har hört att Jonas Rosén och Tomas Olsson visat intresse. Mer info kommer när det närmar sig på vår hemsida.

Ha en fortsatt trevlig kväll!